

Torah and the Good Life II

Alex S. Ozar

קידושין מ:

ויכר הנה רבי טרפון וזקנים מסובין בעליית בית נתזה בלוד. נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול. נענה רבי עקיבא ואמר: תלמוד גדול. נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, ושהתלמוד מביא לידי מעשה

It once happened that Rabbi Tarfon and the elders were reclining in the upper chamber of the house of Natzah in Lod. This question was asked before them: Which is greater—study or action? Rabbi Tarfon answered and said: Action is greater. Rabbi Akiva answered and said: Study is greater. All of them answered and said: Study is greater—because study leads to action.

נדריים טב:

רבי אליעזר בר רבי צדוק אומר: עשה דברים לשם פעלים, ודבר בהם לשמם.

Plato, Apology

Socrates: As little foundation is there for the report that I am a teacher, and take money; this accusation has no more truth in it than the other. Although, if a man were really able to instruct mankind, to receive money for giving instruction would, in my opinion, be an honor to him. There is Gorgias of Leontium, and Prodicus of Ceos, and Hippias of Elis, who go the round of the cities, and are able to persuade the young men to leave their own citizens by whom they might be taught for nothing, and come to them whom they not only pay, but are thankful if they may be allowed to pay them.

נדריים לו:

מלמדו מדרש הלכות ואגדות, אבל לא ילמדנו מקרא. מקרא מאי טעמא לא ילמדנו — משום דקמהני ליה, מדרש נמי קמהני ליה! אמר שמואל: במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש. מאי פסקא? הא קא משמע לן דאפילו במקום שנוטלין שכר, על המקרא שרי למשקל, על המדרש לא שרי למשקל. מאי שנא מדרש דלא — דכתיב: "ואתי צנה ה' בעת ההיא ללמד אתכם", וכתיב: "ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים פאשר צוני ה'", מה אני בחנם — אף אתם נמי בחנם. מקרא נמי בחנם! רב אמר: שכר שימור. ורבי יוחנן אמר: שכר פיסוק טעמים. תנן: לא ילמדנו מקרא.

תוספות, בכורות כט.

ומה שנוהגין עכשיו ללמוד תורה בשכר אם אין לו במה להתפרנס שרי ואפ' יש לו אם הוא שכר בטילה דמוכח שמניח כל עסקיו ומשא ומתן שלו מסתברא דחשיב מוכח יותר מקרנא דתהי חמרא ושקיל וזוא ועוד בקטנים שרי מטעם שימור ושכר פיסוק טעמים כדמוכח פרק אין בין המודר (נדריים לו):

פחד יצחק, שבועות טז

ט. והנה מן הדין מחירו של כל חפץ נקבע הוא על פי שומא, דהשומא היא המודיעה בכמה חפץ כזה נמכר בשוק. אבל אם ימצא חפץ כזה אשר בכל הזמנים ובכל המקומות אי אפשר לזווג לו שום משל ושום דוגמא, עד שהוא ביחידותו מהוה סוג לעצמו, בודאי שחפץ כזה מופקע הוא מתורת שוק כל עיקר. וכל שאין לו שוק, אין לו שומא. וכל שאין לו שומא, אין שום קביעות דמים למחירו. והיינו דפסקינן בשולחן ערוך, דאם התנה הרבה בשכר הסממנין, אין לו אלא דמיהן, אבל אם הרופא התנה בשכרו הרבה, חייב ליתן לו כפי תנאו, מפני שחכמתו מכר לו, ואין לו דמים. כלומר, חכמתו של כל אדם נידונית היא כהופעה חד פעמית, המופקעת מכל דמיון, ועומדת היא ביחידותה המוחלטת, מבלי שתצטרף לה שום דוגמא ושום דמיון. וממילא אין כאן שוק, ואין כאן שומא, דאין כאן דמים. וכל עצמם של דמים אינם בכאן אלא בתורת התנאה. ולא בתורת שיווי. וחייב ליתן לו כפי תנאו.

9. Now, by law, the price of any object is determined by appraisal, for the appraisal indicates the amount for which such an object is sold in the marketplace; however, if there is an object such that, at all times and in all places, it is impossible to find for it any parallel or any example—so that in its uniqueness it constitutes a category unto itself—then certainly such an object is entirely excluded from the framework of the market, and anything that has no market has no appraisal, and anything that has no appraisal has no fixed price; and this is what we rule in the Shulchan Aruch, that if one stipulated an excessive fee for medicinal ingredients he is entitled only to their value, but if the physician stipulated a high fee for his services, one must pay him according to his stipulation, because it is his knowledge that he has sold and it has no fixed price; that is to say, a person's wisdom is regarded as a one-time manifestation, removed from all comparison, standing in absolute uniqueness without any example or analogy to accompany it, and consequently there is no market here and no appraisal, for there is no inherent price, and the entire notion of payment in such a case exists only by virtue of stipulation and not by virtue of equivalence in value, and one must therefore pay him according to his stipulation.

Plato, *The Apology*

Socrates: And that I am, as I say, a kind of gift from the god to the city, you might understand from this; for I have neglected all my own affairs and have been enduring the neglect of my concerns all these years, but I am always busy in your interest, coming to each one of you individually like a father or an elder brother and urging you to care for virtue; now that is not like human conduct.

Diogenes Laertius, *Lives of the Eminent Philosophers*

When Xanthippe first scolded him and then drenched him with water, his rejoinder was, "Did I not say that Xanthippe's thunder would end in rain?"

חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות וכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים וממעט את הדמות וגורם לשכינה שתסתלק מישאל: הגה וכל מי שאין לו אשה שרוי בלא ברכה בלא תורה כו' ולא נקרא אדם וכיון שנשא אשה עונותיו מפקפקים שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מאת ה': (טור) אין מוכרין ס"ת אלא כדי ללמוד תורה ולישא אשה: מצוה על כל אדם שישא אשה בן י"ח והמקדים לישא בן י"ג מצוה מן המובהר אבל קודם י"ג לא ישא דהוי כזנות ובשום ענין לא יעבור מן שנה בלא אשה ומי שעברו עליו כ' שנה ואינו רוצה לישא ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצוה פריה ורביה ומיהו אם עוסק בתורה וטרח בה ומתיירא לישא אשה כדי שלא יטרח במזונו ויתבטל מן התורה מותר להתאחר: הגה ובזמן הזה נהגו שלא לכוף ע"ז וכן מי שלא קיים פריה ורביה ובא לישא אשה שאינה בת בנינים כגון עקרה וזקנה או קטנה משום שחושק בה או משום ממון שלה אע"פ שמדינא היה למחות בו לא נהגו מכמה דורות לדקדק בענין הזיווגים ואפ"ל בנשא אשה ושהה עמה עשרה שנים לא נהגו לכוף אותו לגרשה אע"פ שלא קיים פריה ורביה וכן בשאר ענייני זיווגים: (ריב"ש סי' ט"ו) ובלבד שלא תהא אסורה עליו: ומי שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי תמיד ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו:

יבמות סג:

אמר רבי אסי: אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שנאמר: "כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי". תניא, רבי אליעזר אומר: כל מי שאין עוסק בפריה ורביה — כאילו שופך דמים, שנאמר: "שופך דם האדם באדם דמו ישפך", וכתוב בתריה: "ואתם פרו ורבו". רבי יעקב אומר: כאילו ממעט הדמות, שנאמר: "כי בצלם אלהים עשה את האדם", וכתוב בתריה: "ואתם פרו וגו'". בן עזאי אומר: כאילו שופך דמים וממעט הדמות, שנאמר: "ואתם פרו ורבו". אמרו לו לכן עזאי: יש נאה דורש ונאה מקנים, נאה מקנים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש, ואין נאה מקנים. אמר להן בן עזאי: ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים.

ערוכין נד:

אמר רבי שמואל בר נחמני: מאי דכתיב "אזלת אהבים ונעלת חן וגו'", למה נמשלו דברי תורה לאזלת? לומר לה: מה אזלה רחמיה צר, וחביבה על בועלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה — אף דברי תורה חביבין על לומדיהן כל שעה ושעה כשעה ראשונה.

משנה כתובות ה:ו:

התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות, שלשים יום. הפועלים, שבת אחת. העונה האמורה בתורה, הטיילין, בכל יום. הפועלים, שתיים בשבת. החמרים, אחת בשבת. הגמלים, אחת לשלשים יום. הספנים, אחת לששה חדשים, דברי רבי אליעזר: רבי אליעזר: אחת לששה חדשים, דברי ר' אליעזר. אמר רב ברונא אמר רב: הלכה כר"א. אמר רב אדא בר אהבה אמר רב: זו דברי ר' אליעזר, אבל חכמים אומרים: התלמידים יוצאין לת"ת ב' וג' שנים שלא ברשות. אמר רבא: סמכו רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף סב עמוד ב (פרק ה - אף על פי)

הספנים - אחת לששה חדשים, דברי ר' אליעזר. אמר רב ברונא אמר רב: הלכה כר"א. אמר רב אדא בר אהבה אמר רב: זו דברי ר' אליעזר, אבל חכמים אומרים: התלמידים יוצאין לת"ת ב' וג' שנים שלא ברשות. אמר רבא: סמכו רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא בנפשייהו.

The sailors (i.e., those who travel by sea) [are required to return home] once every six months—this is the view of Rabbi Eliezer. Rav Bruna said in the name of Rav: the law follows Rabbi Eliezer. Rav Adda bar Ahava said in the name of Rav: this is the statement of Rabbi

Eliezer, but the Sages say: students may go out to study Torah for two or three years without permission (from their wives). Rava said: the Rabbis relied on Rav Adda bar Ahava and acted accordingly themselves.

כי הא דרב רחומי הוה שכיח קמיה דרבא במחוזא, הוה רגיל דהוה אתי לביתיה כל מעלי יומא דכיפורי. יומא חד משכתיא שמעתא, הוה מסכיא דביתהו השתא אתי השתא אתי, לא אתא, חלש דעתה אחית דמעתא מעינה, הוה יתיב באיגרא, אפחית איגרא מתותיה ונח נפשיה.

“For Rav Reḥumi would frequently be found studying before Rava in Meḥoza; he had the habit of coming home every יום כיפור (eve of Yom Kippur). One day, his learning detained him; his wife kept expecting him—‘now he will come, now he will come’—but he did not come. She became distressed, and a tear fell from her eye. He was sitting on the roof; the roof collapsed beneath him, and he died.”

עונה של תלמידי חכמים אימת? אמר רב יהודה אמר שמואל: מע"ש לע"ש. אאשר פריו יתן בעתו - אמר רב יהודה, ואיתימא רב הונא, ואיתימא רב נחמן: זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש.

יהודה בריה דר' חייא חתניה דר' ינאי הוה, אזיל ויתיב בבי רב, וכל בי שמישי הוה אתי לביתיה, וכי הוה אתי הוה קא חזי קמיה עמודא דנורא. יומא חד משכתיא שמעתא, כיון דלא חזי ההוא סימנא, אמר להו רבי ינאי: כפו מטתו, שאילמלי יהודה קיים לא ביטל עונתו. הואי בכשגגה שיוצא מלפני השליט ונח נפשיה.

“Yehuda, the son of Rabbi Ḥiyya, the son-in-law of Rabbi Yannai, would go and sit in the study hall, and every שבת (Friday evening) he would come home; and when he would arrive, they would see before him a pillar of fire. One day, his learning detained him; when that sign was not seen, Rabbi Yannai said to them: ‘Turn over his bed (prepare for mourning), for if Yehuda were alive he would not neglect his marital duty.’ It was as though a decree had gone forth from before the Ruler, and he died

רבי איעסק ליה לבריה בי רבי חייא, כי מטא למיכתב כתובה נח נפשה דרביה. אמר רבי: ח"ו פסולא איכא? יתיבו ועיינו במשפחות, רבי אתי משפטיה בן אביטל, ורבי חייא אתי משמעי אחי דוד. אזיל איעסק ליה לבריה בי ר' יוסי בן זימרא, פסקו ליה תרתי סרי שנין למיזל בבי רב. אחלפיה קמיה, אמר להו: ניהוו שית שנין. אחלפיה קמיה, אמר להו: איכניס והדר איזיל. הוה קא מכסיף מאבוה א"ל: בני, דעת קונך יש בך, מעיקרא כתיב: תביאמו ותטעמו, ולבסוף כתיב: דועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. אזיל יתיב תרתי סרי שני בבי רב. עד דאתא איעקרא דביתהו. אמר רבי: היכי נעביד? נגרשה, יאמרו ענייה זו לשוא שימרה! נינסיב איתתא אחריתי, יאמרו זו אשתו וזו זונתו! בעי עלה רחמי ואיתימא.

Rabbi Yehuda HaNasi arranged a match for his son in the household of Rabbi Hiyya, but when it came time to write the marriage contract, the girl died. Rabbi said: ‘Heaven forbid—could there be some defect (in our lineage)?’ They sat and examined the families: Rabbi traced his line to Shephatiah son of Avital, and Rabbi Ḥiyya traced his to Shimei, brother of David. He then went and arranged a match for his son with the family of Rabbi Yosei ben Zimra, and they agreed that

he would go study in the academy for twelve years. When they brought her before him, he said: 'Let it be six years.' When they brought her before him again, he said: 'Let me marry her first, and then I will go.' He was embarrassed before his father, but Rabbi said to him: 'My son, you have the understanding of your Creator—for at first it is written, "You shall bring them in and plant them," and afterward it is written, "And they shall make Me a sanctuary, and I will dwell among them."' He went and studied for twelve years in the academy. By the time he returned, his wife had become infertile. Rabbi said: 'What shall we do? If he divorces her, people will say: This poor woman waited in vain! If he marries another woman, people will say: This is his wife and that is his mistress!' He prayed for her, and she was healed."

רבי חנניה בן חכנאי הוה קאזיל לבי רב בשילהי הלוליה דר"ש בן יוחאי, א"ל: איעכב לי עד דאתי בהדך, לא איעכבא ליה. אזל יתיב תרי סרי שני בבי רב. עד דאתי אישתנו שבילי דמתא ולא ידע למיזל לביתה. אזל יתיב אגודא דנהרא, שמע לההיא רביתא דהוו קרו לה: בת חכנאי, בת חכנאי, מלי קולתך ותא ניזיל. אמר: ש"מ, האי רביתא דידן, אזל בתרה. הוה יתיבא דביתהו קא נהלה קמחא, דל עינה חזיתיה, סוי לבה פרח רוחה. אמר לפניו: רבש"ע, ענייה זו זה שכרה? בעא רחמי עלה וחייה.

Rabbi Hananiah ben Hakinai was going to the study hall at the end of the wedding feast of Shimon bar Yochai. He said to him: 'Wait for me until I come with you,' but he did not wait for him. He went and sat studying in the academy for twelve years. When he returned, the paths of the town had changed, and he did not know how to get to his house. He went and sat by the riverbank; he heard a young girl whom they were calling: 'Daughter of Hakinai, daughter of Hakinai, fill your pitcher and let us go.' He said: 'From this I learn that this is our girl,' and he followed her. His wife was sitting and sifting flour; she lifted her eyes and saw him—her heart was overcome and her soul departed. He said before Him: 'Master of the Universe, is this the reward for this poor woman?' He prayed for mercy for her, and she lived.

רבי חמא בר ביסא אזיל יתיב תרי סרי שני בבי מדרשא. כי אתא, אמר: לא איעביד כדעביד בן חכנאי, עייל יתיב במדרשא, שלח לביתה. אתא ר' אושעיא בריה יתיב קמיה, הוה קא משאיל ליה שמעתא, חזא דקא מתחדדי שמעתיה, חלש דעתיה, אמר: אי הואי הכא הוה לי זרע כי האי. על לביתה, על בריה, קם קמיה. הוא סבר, למשאליה שמעתא קא בעי, אמרה ליה דביתהו: מי איכא אבא דקאים מקמי ברא? קרי עליה רמי בר חמא: ההחוט המשולש לא במהרה ינתק - זה ר' אושעיא בנו של רבי חמא בר ביסא.

Rabbi Hama bar Bisa went and sat studying in the study hall for twelve years. When he came back, he said: 'I will not do as ben Hakinai did,' so he entered and sat first in the study hall and sent word to his house. Rabbi Oshaya his son came and sat before him; he began asking him questions of learning, and he saw that his reasoning was sharp. His spirits fell, and he said: 'Had I been here, I would have had a child like this.' He went into his house; his son entered, and he (the father) stood up before him. The son thought he wished to ask him a matter of learning, but his wife said to him: 'Is there a father who stands before his son?' Rami bar Hama applied to him

the verse: 'A threefold cord is not quickly broken'—this refers to Rabbi Oshaya, the son of Rabbi Hama bar Bisa.

ר"ע רעיא דבן כלבא שבוע הוה, חזיתיה ברתייה דהוה צניע ומעלי, אמרה ליה: אי מקדשנא לך אזלת לבי רב? אמר לה: אין. איקדשא ליה בצניעה ושדרתיה. שמע אבוה אפקה מביתיה, אדרה הנאה מנכסיה. אזיל יתיב תרי סרי שנין בבי רב. כי אתא, אייתי בהדיה תרי סרי אלפי תלמידי. שמעיה לההוא סבא דקאמר לה: עד כמה קא מדברת אלמנות חיים? אמרה ליה: אי לדידי ציית, יתיב תרי סרי שני אחרני. אמר: ברשות קא עבידנא, הדר אזיל ויתיב תרי סרי שני אחרני בבי רב. כי אתא, אייתי בהדיה עשרין וארבעה אלפי תלמידי. שמעיה דביתיה הות קא נפקא לאפיה, אמרו לה שיבכתא: שאילי מאני לבוש ואיכסאי, אמרה להו: יודע צדיק נפש בהמתו. כי מטיא לגביה, נפלה על אפה קא מנשקא ליה לכרעיה, הוה קא מדחפי לה שמעיה, אמר להו: שבקוה, שלי ושלכם שלה הוה. שמע אבוה דאתא גברא רבה למתא, אמר: איזיל לגביה, אפשר דמפר נדראי. אתא לגביה, א"ל: אדעתא דגברא רבה מי נדרת? א"ל: אפילו פרק אחד ואפ"ל הלכה אחת. אמר ליה: אנא הוה, נפל על אפיה ונשקיה על כרעיה, ויהיב ליה פלגא ממוניה. ברתייה דר"ע עבדא ליה לבן עזאי הכי. והיינו דאמרי אינשי: רחילא בתר רחילא אזלא, כעובדי אמה כך עובדי ברתייה.

“Rabbi Akiva was a shepherd of Ben Kalba Savua. His daughter saw him, that he was modest and of fine character, and she said to him: ‘If I betroth myself to you, will you go to the study hall?’ He said to her: ‘Yes.’ She betrothed herself to him privately and sent him off. Her father heard and expelled her from his house and vowed that she should derive no benefit from his property. He went and studied for twelve years in the academy. When he returned, he brought with him twelve thousand students. He heard an old man saying to her: ‘How long will you live as a living widow?’ She said to him: ‘If he would listen to me, he would sit another twelve years.’ He said: ‘I am acting with her permission,’ and he went back and studied another twelve years. When he returned, he brought with him twenty-four thousand students. His wife heard and went out to greet him; the neighbors said to her: ‘Borrow clothes and dress yourself,’ but she said to them: ‘A righteous man knows the soul of his animal.’ When she reached him, she fell on her face and kissed his feet; his attendants tried to push her away, but he said to them: ‘Leave her—what is mine and what is yours is hers.’ Her father heard that a great man had come to the city and said: ‘I will go to him; perhaps he can annul my vow.’ He came before him, and he said to him: ‘Had you known that he would become a great man, would you have vowed?’ He said to him: ‘Even if he knew a single chapter or even one law.’ He said to him: ‘I am he.’ He fell on his face and kissed his feet and gave him half his wealth. The daughter of Rabbi Akiva did the same for Ben Azzai, and this is what people say: ‘The ewe follows the ewe; as the mother acts, so does the daughter.’

רב יוסף בריה דרבא שדריה אבוהי לבי רב לקמיה דרב יוסף, פסקו ליה שית שני. כי הוה תלת שני מטא מעלי יומא דכפורי, אמר: איזיל ואיחזינהו לאינשי ביתי. שמע אבוהי, שקל מנא ונפק לאפיה, אמר ליה: זונתך נזכרת? איכא דאמרי, אמר ליה: יונתך נזכרת? איטרוד, לא מר איפסיק ולא מר איפסיק.

Rav Yosef son of Rava—his father Rava sent him to the study hall before Rav Yosef, and they set for him six years (of study). After three years, when ערב יום כיפור arrived, he said: ‘I will go

and see the people of my household.' His father heard, took a utensil, and went out to meet him. He said to him: 'You remember your harlot?' Others say he said to him: 'You remember your dove (i.e., your wife)?' They became upset, and neither one nor the other managed to complete the meal (i.e., neither ate the pre-fast meal)